

“Impressies”
Graaf Jacob I van Horne
±1420 – 1488

Ger G.H.J. Houben pr.

* Heijthuijsen 12-08-1900 – † Horn 14-05-1968

[Gerardus Hubertus Joseph]

Leraar BC Weert 1924-1950, natuurkunde, scheikunde, Duits;
1947-1950 Godsdienst.

o.a. Voorzitter De Aldenborgh 1947-1951

vanaf 01-09-1950 moderator Bisschoppelijke Kweekschool Heerlen.

Jaarboek Bisschoppelijk College Weert

1949 jrg. I p. 72 – 76; 1951 jrg. III p. 61 – 65; 1952 jrg. IV p. 74 – 76;

1953 jrg. V p. 74 – 80; 1954 jrg. VI p. 74 – 79

In het Verleden ligt het Heden.....

Ja, Knapen, het hoofd omhoog,
Onze oude vane omhoog,
de zielen hoog.
't Verleden leeft in ons,
het Heden hoopt op ons,
de Toekomst straalt voor ons,
God zij met ons.

Wanneer wij ons te peinzen zetten over deze geestdriftige aanhef van Rodenbach's „Lied der Vlaamsche Knapenschap”, dan voelen wij ons geneigd de dichter het verwijt te maken van overmoed en onbezonnenheid, al zou het praedicaat „jeugdig” dit oordeel enigszins kunnen matigen. Immers hoe groot zal het getal geweest zijn van hen, in wie het verleden werkelijk vuur zal gevat hebben. Welk vertrouwen zal men aan die driftige knapen geschonken hebben en zal de fantasie van deze niet geforceerd zijn geweest om de toekomst in stralend licht te zien? Als dit te denken valt van „toen”, dan is dat, dunkt me, nog sterker te denken van „nu”.

Is 't verre verleden voor onze knapenschap geen dood materiaal geworden en trachten zij het jongste verleden niet liefst zo spoedig mogelijk te vergeten? Welke hope, spes patriae, zoals de ouden zeiden, maken de jeugdigen uit voor hun opvoeders en leiders, welk vertrouwen schenken de ouderen hun of menen zij, dat de jonkheid waard is? Durven zij nog te zingen van een stralende toekomst? Is de toekomst voor ons jonge Europeanen ooit somberder geweest, valt daarin ook maar een spiertje licht te ontdekken?

En toch, mijn jeugdige zowel als mijn oudere lezers, wens ik U die eerste strophe van Rodenbach's lied nog eens voor te zingen, omdat wij door het geestdriftige, ja laat 't zijn, door het overmoedige heen een stem horen, die spreekt over de ziel en over Hem, die deze ziel schiep naar Zijn beeld en gelijkenis. Wij staan waarachtig niet hulploos vóór en in het leven, als wij het „psyche nikai” van de klassieke wijsheid te verbinden weten met het woord der hemelse wijsheid: „Ik heb de wereld overwonnen”.

Dat is dan ook de reden, waarom ik de jonkheid vragen wil: laat het verleden in U vuur vatten, wees romantiekers, neo-romantici in de goede zin van het woord, voor wie het verleden evengoed een tale spreekt als het heden. Wanneer gij niet in jeugdige lichtzinnigheid alles nieuw en anders wenst, maar traditie te waarderen weet, dan zullen zij, die U zien opgroeien, U iets in de handen

geven, U iets overleveren, zoals het woord traditie zelf beduidt, een daad waaruit het vertrouwen, de hope spreekt, die ze in U stellen. Wanneer gij de verbinding met het jongste zowel als met het verste verleden levend weet, levend zoals dat is tussen takken en wortels, dan zult gij ook het licht ontdekken, waarheen de takken opstreven in rusteloze kracht.

Verleden jaar vierde ons College zijn derde Eeuwfeest. Toen ondervonden de scholieren bij de feestelijke samenkomst de werkelijkheid van de traditie. Toen ontdekten zij proefondervindelijk, hoe er een levende verbinding bestaat tussen de oudere en de jongere generatie, hoe ondanks alles, vertrouwen wordt gelegd in de handen van het heden en hoe steeds wordt uitgezien de toekomst in.

Bezield door deze geest van neo-romantiek, stelde de Academie van het College zich in 1940 onder de patronage van Jacob I, Graaf van Horne, Heer van Weert. Ze bedoelde daarmee zich een ridderlijke figuur in de ware zin van het woord uit het verleden van de stad Weert voor te stellen, een ridder, een bestuurder, wiens idealen in het verre verleden gelijk luiden met de onze in het heden. Men zou het kunnen beschouwen als een bescheiden antwoord op Berdjajew's oproep in zijn boek: *Un nouveau Moyen-Age*. „Dans le pressentiment de la nuit il faut s'armer spirituellement pour la lutte contre le mal, aiguïser la faculté de le discerner, élaborer une nouvelle chevelerie”.

Elaborer une nouvelle chevelerie. Een nieuwe ridderschap opbouwen, hoe zou men het beter kunnen dan door het beeld op te roepen van een hoofse ridder, die stamt uit eigen land, die met ridderlijk gebaar, bewogen door de adel van zijn gemoed, richting en leiding en voorbeeld gaf aan hen, die onze voorouders waren. Een zeer merkwaardige episode uit zijn leven, die tekenend is voor zijn hooggestemd karakter is de pelgrimsreize naar Jerusalem in het gulden jaar 1450.

Onze pelgrim is nog slechts twee jaar gehuwd met Johanna van Meurs, geroemd om de zachte adel van haar karakter. Hij mag zich de gelukkige vader noemen van een troonopvolger, die, naar zijn grootvader, Willem gedoopt werd. Zijn landen kennen voorspoed, afleiding en bezigheid is er voor hem te over. Toch staat hij op een der eerste dagen van April van het jubeljaar 1450 voor zijn jonge vrouw om afscheid te nemen voor de verre en tevens gevaarvolle reis.

Wanneer ik mij dit afscheid voorstel, dan komt onwillekeurig een tafereel voor mijn geest uit: „L'Annonce faite à Marie” van de moderne Franse toneelschrijver Paul Claudel, het tafereel, waarin vader Vercors afscheid neemt van zijn vrouw voor de pelgrimage naar Jerusalem en hij, op de lastige vragen van zijn vrouw naar het waarom van deze tocht, het diepzinnige antwoord geeft: „C'est cela, nous sommes trop heureux, et les autres pas assez”.

In gezelschap van enige der uitstekendste edellieden uit het Limburgse land ging de reis door Bourgondië, Savoye. Zij beklommen de Alpen langs de Kleine St. Bernard, trokken door Lombardije en kwamen te Venetië, waar zich nog meerdere Heren uit de Nederlanden, o.a. hertog Jan I van Cleef, bij hen aansloten

om van hier de zware tocht over zee te maken naar Jaffa. Na een zeereis van dertig dagen zetten ze voet aan wal in Jaffa, vanwaar zij op ezels naar Jerusalem pelgrimeerden. Ongewapend en als kooplieden vermomd kregen zij van de Turken een vrijgeleide. „In de Heilige Stad visiteerden zij de heilige tempel Gods ende voort alle die heilige steden en plaatsen binnen ende buiten Jerusalem, die hun mogelijk waren ende toegelaten worden te bezoeken, also dat zij daar in den heiligen land vertoefden wael omtrent 12 of 13 dagelank.

Si en wouden niet wederkeren,

Si en ridder waren geslaen.

Een ridder uit Picardië sloeg Hertog Jan van Cleve „mit sijner hant Ridder mit dem swerde dat hertog Johan mit sich van Cleve overgevoerd hadde”.

Vervolgens kan de Cleefse hertog met de vaderlandse kling de baronnen-pelgrims uit het Limburgse land tot ridder slaan van het H. Graf.

Met behulp van ezels reisde dit nieuw-riddelijk vroom gezelschap naar de haven van Jaffa, „daar zij hun scheepinge gelaten hadden daer zij toen intraden en zich Gode van Hemelrijk ende sijner weerden moeder op het wilde meer bevelende”. (Publications 1904, bldz. 52—53).

Van Ancona ging Graaf Jacob en de Heer van Batenburg naar Rome, waar zij door de H. Vader plechtig werden ontvangen. Op 2 November arriveerde het gezelschap in Brussel, waar hun een feestelijke ontvangst ten deel viel.

Wij kunnen het jammer vinden, dat ons uit de stad Weert geen kroniek is nagelaten, waarin melding gemaakt wordt van de ontvangst hier ter stede. Onze fantasie mag zich gerust verbeelden de vreugde, die er was op de grafelijke burcht en binnen de Weerter Veste.

Het oude lied, dat hier volgen gaat, is een overtuigend bewijs van het medeleven van de landgenoten met de koene onderneming van hun Heren. Het brengt tevens een getuigenis van hun juiste waardering van dit stoutmoedige avontuur. Het avontuur wordt een edele geste, die de adel van karakter moet merken en hogere verplichtingen schept voor hun bestuursmacht:

Hout uwe scharen baren,

Ende laet den coopman varen;

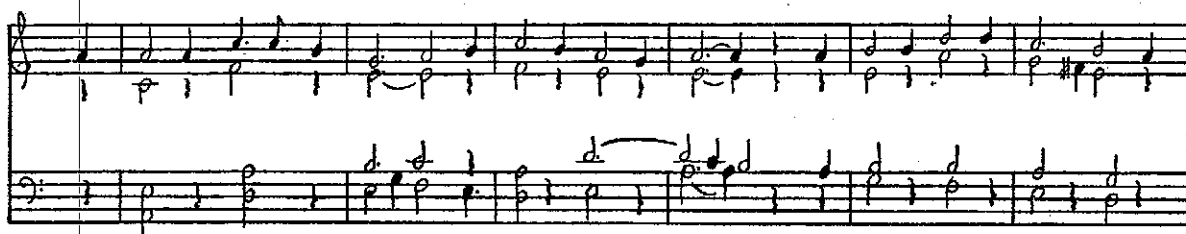
Ende voert dat sweert met recht;

Nu hebt gij pas de ware edelheid verworven.

Waarde lezer, het Parcival-lied is nog niet uitgestorven en de sage van de heilige Graal leeft nog steeds voort. Immers enkel en alleen, wanneer wij beseffen, dat wij hoeders zijn van het Heilig Graf, dat wij door de heldhaftige dood van de grote Koning een goddelijke adelstand verworven hebben en dat wij die dood te wreken hebben in een alles overwinnende liefde, kunnen wij een nieuwe chevalerie vormen, die immer terugblijkt naar de grote Dode, Christus in zijn graf, die rondom zich het zwaard der gerechtigheid weet te voeren maar nog meer de hand weet uit te strekken tot hulpe en tot redding, die overal is, waar valt

wel te doen en die met open vizier de toekomst tegemoet zien, waarover steeds het glanzen, het stralen ligt der eeuwige Zonne.

Jan Frans Willems publiceerde in zijn: „Oude Vlaamsche Liederen” onderstaand volkslied, dat de titel voert: „De drie lantsheeren”. De melodie lijkt mij belangrijk genoeg om na 500 jaar nog gezongen te worden. Ik dank de organist van de St. Martinuskerk te Weert, de Heer J. Claessens, voor de begeleiding, die hij erbij schreef.

Met luste willen wi singhen,
Schoon lief, al bi der hant,
Van drie lantsheeren dinghen,
Geboren al uut Nederlant:
Cleef, Hoorne ende Batenborch,
(Haer namen syn wel becant:
Met sangh willen wi se prisent!)

Gaen wandelen al doir dat lant.

Die Heeren syn uut ghetogen
Al in dat gulden jaer,
Si en wouden niet weder keren,
Si en waren ridder geslaen;
Te Veneghiën dat si quamen,
Si maekten daer een verdrach:
Si en wouden niet weder keren
Si en besochten dat heilige Graf.

Si namen daer malcander
Al bi der witter hant:
„Wi riden nu te samen
„Al door dat gulden lant”
Si saghen int suitwesten
Al dat vergulden jaer,
Mer si waren vreemde gasten:
Te Jesusalem was haer begaer.

„Schip, roer ende provianden,
Alle dinc is wel ghestelt”.
„Nu stiert van den landen,
Al in des Gods ghewelt;
Voor wint ende ooc voor waghen,
Dat meir is onghehuer
Wi willen vrolic waghen
Het gelt ons avontuur”.

Die eene here sprak den stierman toe:
„Hout uwen anker al vast,
Bewaert uw schip met staden,
Siet wel tot uwen mast!
Ghi hebt drie Heren geladen.
Het en is om geen gelt te doen
Bewaert u schip van schaden,
Dat ons gheen ghebrec en coem”.

Si seilden voor den wint
Ende oock al voor die waghen,
Te Jerusalem aen dat lant.
Salomons tempel dat si saghen;
Si traden te Jerusalem
Al op dat Heilig Lant.
Si traden op dat Heilig Graf
Daer Maria so innich op lach.

Ghi Heren! sidi daer om comen
Dat ghi ridders wilt geslagen syn?
Hout uwe scharen baren,
Ende laet den coopman varen
Ende voert dat sweert met recht;
Ende beschermt weduwen ende wesen!
So voert ghi een goet recht.
Nu hebt ghi edelheit ghecregen.

GER. HOUBEN.

J A C O B D E G O E D E

HEER VAN WEERT † 1488

WIJ willen met onze verbeelding nog eens terug naar de vijftiende eeuw, waaraan jullie geschiedenisboek de weidse titel schonk „de eerste gouden eeuw van de Nederlanden” en die Huizinga enigszins tragisch stempelde tot „Herfsttij der middeleeuwen”. - Voor ons is en blijft het een alleszins merkwaardige tijd vol wondere dingen en wondere mensen.

Wanneer ik jullie, om bij het beste te blijven, van de kathedraal van 's-Hertogenbosch wijs naar het Gentse altaar en wanneer ik van de grote figuren de H. Lidwina noem naast Dionysius de Karthuiser en Thomas van Kempen, dan begrijpt ge met één slag, dat in die herfst-tuin van onze middeleeuwen nog steeds een rijkdom van gave vruchten te garen valt. Als wij in die tuin der Nederlanden ons terugtrekken naar dat vlekje grond, dat wij het Land van Weert noemen, dan staat daar de St. Martinuskerk met haar toren als het monument van gemeenschapsbesef en edele burgerzin en ligt er in het Franciscanerklooster op de Biest de geestelijke erfenis van de toenmalige Heer van Weert geborgen, die bijna vijf eeuwen lang rente op rente heeft opgebracht tot geestelijk welvaren van ons volk en van velen daarbuiten. Deze bestuurder van het Land van Weert in de 15e eeuw, deze Jacob van Horne, zou ik om meer dan een reden, en in veel reëlere zin dan Philips van Bourgondië, „de Goede” willen noemen en de College-bewoners evenzeer als den volke daarbuiten tot voorbeeld stellen. In het Jaarboek van 1949 maakte ik melding van zijn avontuurlijke pelgrimage naar het Heilig Land. - Nu zou ik hem jullie willen voorstellen als een der grote erflaters uit de eerste gouden eeuw van de „lage landen”.

Het is treffend hoe deze jonge edelman, die zijn vader Willem van Horne en zijn moeder Johanna van Montigny nauwelijks gekend heeft, is uitgegroeid tot zulk een voorzichtig en wijs bestuurder, tot zulk een harmonisch mens, in wie al maar sterker de geest terrein won en die tenslotte in de kracht van zijn mannelijke leeftijd de rijkdom van zijn kastelen prijs gaf voor de armoede van een kloostercel en de glinsterende wapenrusting voor de grauwe pij van St. Franciscus.

Volgens de gewoonte van die tijd op jeugdige leeftijd uitgehuwelijkt aan Johanna van Meurs, bracht hij zijn kinderjaren allerwaarschijnlijkst door op het kasteel van zijn toekomstige schoonvader Frederik van Meurs een der eerste 25 ridders van het gulden Vlies (1431) om dan verder met zijn schoonbroeder Vincentius van Meurs zijn opvoeding te voltooien te Keulen onder het waakzaam oog van hun beider oom de prins-bisschop. Zonder twijfel heeft hij in deze west-europese metropool zijn geest en hart kunnen verrijken aan het vele dat de eeuwen aan kunst en cultuur daar hadden bijeengebracht, heeft hij iets kunnen bevroeden van de

sociale problemen uit die dagen en de tekenen verstaan van de opkomende democratie. Wanneer de vacantiertijd hem terugbracht naar het grote kasteel van Meurs, kon hij daar zijn lichaam gezond maken en trainen aan de riddersporten van die tijd: paardrijden, wapenhandel en jacht.

Als jong ridder beleefde hij zijn eerste krijgsmans-avontuur in de slag bij Linnich aan de Roer, die 13 Nov. 1444 geleverd werd tussen de Geldersen en de mannen van Gulik en Berg. Het werd meteen een ontgoocheling want hij moest met de Geldersen het veld ruimen en zijn wapenbroeder Willem van Egmond gevangen zien door de Guliksen. Het was een les die hij ter harte nam om zich zo weinig mogelijk te storten in de politieke avonturen waaraan zijn tijd zo rijk was maar zich rustig te wijden aan het bestuur van zijn landen, heel bijzonder van het Weerter land, dat toen zijn opkomst beleefde.

Het bewijs hiervan valt reeds in het jaar 1446. Dan wil hij zijn onderdanen laten zien, dat hij een verstandig en goed regent wil zijn, die het algemeen welzijn als norm neemt voor zijn regeren, die inziet, dat de burgers van een stad in ontwikkeling geen willekeur mogen duchten maar geschreven wetten behoeven, die hun onderlinge verhouding bepalen en hun verhouding tot de landheer.

„in den jaere ons Heren duysent vierhonderd sessendeveertich des maendaichs nae den Sondaeghe Oculi” (21 Maart) valt dan ook een historisch gebeuren voor het land van Weert. Zoals de Brabantse hertogen na de eed op de privilegiën hun „joyeuse entrée” mochten doen in Brussel of Leuven, zo wil ook hij een „blijde incomste” houden temidden der zijnen, wier goede gewoonten hij gaat bevestigen en bekrachtigen in geschreven wet:

„Privilegie van landrecht gegeven ende verleendt van Heer Jacob, Heeren zoe Hoerne”. Men kan zich levendig voorstellen welk een gerustheid zulk een document bracht in de gemoederen van de Weerter burgers, toen zij deze plechtige inzet mochten aanhoren:

Wij, Jacob, Heer van Horne, Altena, Corteshem & Montigny brengen met deze brief voor ons - onze erfgenamen en nakomelingen - aan allen ter kennis, dat wij „mit gueden voirberaet ind waelbedaichten sinnen” in het bijzijn van onze vrienden hierna vernoemd, in aanmerking en overweging genomen hebben de trouwe diensten van onze onderzaten van Weert, die zij onze vaders en ons bewezen hebben en nog alle dagen vol goeden wil bewijzen, en dat wij daarom aan onze onderzaten van Weert vrijheid, privilegiën en rechten hebben geschonken. En geven bij deze brief deze vrijheid en de hierin beschreven rechten, die zij tot heden noch niet als recht maar slechts als goede gewoonten hebben beschouwd. . . .

Een fijne trek in zijn karakter ontdekken wij, als hij temidden van de beslommingen van zijn eerste bestuursjaren de attentie heeft om voor zijn vader zaliger bij diens graf in de Dominicanen kerk te Aken een rijke fundatie te stichten. Dit pleit niet enkel voor zijn familiezijn maar ook voor een levensrijpheid, die men bij een dergelijke leeftijd in die omstandigheden niet gewoon is aan te treffen. - Het royale gebaar hierbij siert hem in deze bijzonder. - In 1448 wordt het huwelijk gesloten met Johanna van Meurs, geroemd om de zachte adel van haar karakter, haar godsdienstzin en liefderijke tederheid. Over dit feest is ons geen chroniek overgebleven; laat dus de fantasie lustig spelen over de uitbundigheid waarmee de

Weertenaren dit feest meevierden - en even later hun plannen ten uitvoer legden om het jonge paar een hartelijk welkom te heten binnen de Weerter veste. Er zal toen waarachtig menige heildronk op het welzijn van de jonge regenten zijn ingesteld.

Dat na zijn pelgrimsreize naar het heilig Land (Zie Jaarboek 1949) en de daarbij aansluitende benoeming tot graaf van het heilig Roomse rijk door keizer Frederik, de positie van Jacob, wat macht en aanzien betreft, steeds gunstiger werd, blijkt onder meer uit het feit, dat hij 17 Mei 1451 als peter optrad van Engelbert, zoon van Jan van Nassau, dat hij door de Bourgondische hertog, Philips de Goede geïnviteerd werd op het luisterrijke fazanten-feest te Rijssel, waar ook hij een woord richtte tot de machtigste vorst van West-Europa. Het verbaast daarom niet, dat in die vijftiger jaren het nieuwe kasteel verrees vlak tegen de noord-wal van de stad tussen de hoog-poort en de beekpoort, waarvan wij de sterkte en het aanzien slechts kunnen vermoeden, wanneer wij bij Mhr. Scheijmans in de kelder afdalen of in de tuin een wandeling maken. Dat er in de perkamenten weinig melding gemaakt wordt van opgenomen gelden, bewijst dat 's graven rentmeester over een aardige som contanten de beschikking had - en de burgers gingen in deze met de graaf mee, gezien de plannen voor de nieuwbouw van de kerk waarvan zij in diezelfde jaren een gedeelte ten uitvoer legden. (Zie Jaarboek 1950).

Terwijl de zorg voor het groeiend huisgezin, dat met vijf jongens en drie meisjes gezegend werd, en het bestuur van zijn vele ver uit elkaar gelegen bezittingen zonder twijfel zijn dagen vulden, wist zijn edel gemoed nog tijd te vinden voor goede daden daarbuiten. Voorbeeld hiertoe is zijn aanwezigheid op de vredes-conferentie op het kasteel Batenburg in het gelderse land, het kasteel van zijn medepelgrim naar Jeruzalem. Wij zullen ons niet verdiepen in de vraag waarom Jacob erbij werd geroepen, feit is dat hij er was - October 1459. Het ging om een oplossing in het treurige conflict tussen Arnoud van Egmond, hertog van Gelre, en diens zoon Adolf, een conflict, dat langzamerhand het karakter had aangenomen van een verbeterd burgeroorlog. De vredesconferentie had inderdaad een succes dat enige jaren duren zou. Ik durf te veronderstellen, dat de ontmoeting daar met Dionysius de Karthuizer een diepe indruk gemaakt heeft op onze graaf Jacob. Temidden van al het krakelen en intrigeren, waarbij bekrompenheid en baatzucht telkens om de hoek gluurden, was deze man als een verschijning van een andere wereld, die met de sereenheid van zijn ogen, de overwogenheid van zijn woorden en de kalmte van zijn gebaar de opgewonden gemoederen wist te temmen en het christelijk geweten weer wakker te maken - Wij kunnen ons voorstellen, hoe deze beiden te paard gezeten, op de lange terugweg door het noord-Limburgse land een ernstig gesprek hebben gevoerd over de vele problemen van die dagen, waarin de al te wereldse zin de maatschappij zo ziek maakte. Als hij thuis gekomen, in de koude Novemberavond in de gloed van het haardvuur, zijn vrouw het verhaal deed van de tragische dingen in het land van Gelre en van de ontmoeting met de wijze monnik uit de „karthuse” van Roermond, zal er misschien de wens geuit zijn, dat er zulke vrome priesters mochten komen in hun stad en gewest. . . .

Wie zou vermoed hebben, dat dit zo spoedig werkelijkheid zou worden?

Anderhalf jaar later, April 1461, trok een droeve stoet door de bossen van het graafschap Horn. De lijkstoet van Vrouwe Johanna. De 2e April was zij in de bloei van haar moederschap, gestorven in het kasteel Woudrichem, in het land van Altena. Een van haar wensen was geweest begraven te worden in het klooster St. Elisabethsdal te Nunhem, in het Maasland.

De stoet trekt de kloosterkerk binnen, de voorjaarswind ruist door de kruinen van de eeuwenoude bomen, uit het torentje klept de kloosterklok, de monniken zingen het „Requiem aeternam”, het „in Paradisum deducant te Angeli”, voor het open graf knielt de graaf met zijn kinderen en zijn verdere dierbaren. Een storm van leed steekt er op in zijn gemoed, die enkel te bedaren is door Hem aan Wie de zee en de winden gehoorzamen - en een wonderlijke stilte komt er, als hij het hoofdstuk uit de Navolging overweegt „over de koninklijke weg van het Kruis”. In die stilte ziet hij de dingen van het leven in een hemels licht, ziet hij de rijkdommen Gods glinsteren over de vergankelijkheid van deze wereld.

Zijn eerste werk is daarom voor de dierbare gestorvene de herinnering te stichten, die zij hem als een troostende last vóór haar sterven op de schouders legde - „een Franciscanenklooster te Weert”.

„Johanna in aegritudinis lectulo decumbens pro ultimo suo vale petiit instante a suo marito Jacobo primo de Horne quatenus ei placeret construere monasterium pro fratribus minoribus de observantia”.

Dat dit werk een troostende opgave was, blijkt wel uit de voortvarendheid waarmee werd gehandeld. De goedkeuring van paus Pius II dateert nl. van 2 Juni 1461 - twee maanden na het sterven van de gravin waren Jacobs gezanten reeds ter audiëntie geweest bij zijne Heiligheid.

Op het Allerheiligenfeest van hetzelfde jaar werden de Franciscanen de nieuwe bewoners van de „Aldenborgh” op de Biest. Op die dag was Jacob niet aanwezig maar wel op 30 Mei 1462, toen de kloosterkerk werd geconsacreerd ter ere Gods en de H. Hieronymus, het hoofdaltaar ter ere van de H. Maagd.

De keuze van deze patroonheiligen alleen reeds geeft ons een blik in de geesteshouding van Jacob. Hieronymus - de kluizenaar van Bethlehem, de heilige patroon van de ridders van het H. Graf - „Ridder van het H. Graf”, „Beschermer van Christus' erfgoed” - hij beschouwde het als zijn hoogste titel - en getrouw aan de christelijke traditie wilde hij de edele dienaar zijn van de hoogste Vrouwe. Is 't daarom niet vanzelfsprekend, dat op het schilderij, dat in de kloosterkerk St. Elisabethsdal gehangen werd boven het graf van Johanna - naast de Moeder Gods - de H. Hieronymus en de H. Elisabeth moesten staan als de hemelse beschermers van de twee kloosters door de Hornes gesticht? Gods providentie heeft St. Elisabethsdal weer aan religieusen teruggeschonken, dochters van St. Franciscus. In het klooster op de Biest trilt heden ten dage de hartslag van de Nederlandse provincie van de Franciscanen. - Bijna vijf eeuwen straalt van hieruit de franciscaanse geest, de laatste decennia tot aan „de grenspalen van de aarde”. - Mogen wij Jacob niet noemen „de Goede” en een erflater van onze beschaving?

Keren wij nog even met onze verbeelding terug naar die feestelijke Meidag van 1461. De plechtigheid op de Aldenborgh is ten einde, de gasten keren huiswaarts,

graaf Jacob bestijgt zijn paard omstuwd door de paters, zijn vrienden en geestverwanten, hij wuift een vaarwel en draaft dan over de Biest, naar zijn kasteel, dat glanst in het avondrood. In de avond tuurt hij vanuit een torenvenster over het feestende stadje, maar zijn gedachten gaan naar de cellebroeders en in zijn binnenste wordt een heimwee wakker naar de stilte van Gods aanwezigheid.

G. HOUBEN.

HET GROTE BESLUIT

IN het jaarboek van 1951 noemden wij Jacob I van Horne, die in het midden van de 15e eeuw de Heerlijkheid Weert bestuurdde, een der erflaters van onze beschaving, alleen reeds hierom, dat onder zijn bewind met de bouw van de tegenwoordige St. Martinuskerk een begin werd gemaakt en tweedens omdat hij op de Biest in de „Aldenborgh” het klooster stichtte voor de Franciscanen, die het tot op de dag van heden bewonen en er zelfs de centrale hebben van de Nederlandse provincie. Hier woont pater provinciaal, de bestuurder van de Nederlandse provincie der Franciscanen, de minderbroeders-observanten.

Wij merkten toen op, Jacob's energie om niet te zeggen zijn voortvarendheid in de manier, waarop hij de opdracht van zijn stervende gade uitvoerde en wij verlieten hem op de avond van de 30ste Mei 1462, de dag waarop de plechtigheid van de consecratie van de kloosterkerk had plaats gevonden. Heel bijzonder voor hem stond het leven niet stil. Het bestuur van zijn landen, de zorg voor zijn kinderen, de belangstelling voor de Weerter bevolking eisten hem in de komende jaren zo volledig op dat wij nauwelijks vermoeden kunnen, dat er in hem iets rijpen kon, wat wij hierboven als „het grote besluit” hebben gekenmerkt.

Belangstelling voor de stad Weert en haar burgers. Begrijpelijk liggen de gegevens niet voor het grijpen. Soms is een enkel feit belangrijk genoeg om een conclusie te wettigen. In het jaar 1464 wordt met consent van de graaf in Weert het timmergilde opgericht. Om een inzicht te krijgen in de groepen van de Weerter bevolking, die dit gilde omvatte, laat ik artikel III uit de Statuten volgen:

Item noch is verdraeghen dat eyn schrijnwercker sal maecken tot eyn proeffstuck eyn trynsoor (tresoor = kast of kist) ende eyn cuyper sal maecken eyn bierton met een boterstang ende eyn raemeyker eyn rat
ende eyn timmerman eyn cruysvinsterbanck met dobbel augen, buyten en binnen gerabat om binnen raemen in te setten ende eyn stoeldreyer sal maecken eyn setelstoel -

Als men de Statuten van zulk een middeleeuws gilde nog eens naleest, proeft men enigszins het middenstandsdiploma van tegenwoordig - „l'histoire se répète” ook in deze.

Het timmerambacht in het Weert-van-nu zal wel geen vertegenwoordiger meer hebben in het kuipersvak. - In onze collegetijd rolden de tonnen nog met een bijzonder gerommel over de hobbelige keien in het steegje tegenover de ingang van het College in de Molenstraat. -

Keren wij terug naar onze Graaf Jacob, hij bleek zijn tijd te begrijpen en trachtte de initiatieven van de opkomende democratie tot werkelijk resultaat te brengen. Onze gedachten gaan verder naar zijn huisgezin, waarvan ons nog een heerlijk olie-
verf is bewaard gebleven. Uit dit schilderij lezen wij een heerlijke piëteit ten opzichte van de Moeder Gods, die als de Moeder van Goede Raad troont in het Lim-

burgse landschap, met aan haar voeten knielend de Graaf, de Gravin en de acht kinderen van wie er twee gestorven waren. Welk een vaderzorg moet deze goede man gekend hebben nu moeder gestorven was en hij dat zestal kinderen zag opgroeien zonder moeders raad en leiding. Nu moest reeds aan hun toekomst gedacht en gewerkt worden. Jacob de oudste, in 1450 geboren, zou zijn vader opvolgen in het Horner en Weerter land. Frederik zou moeders erfdeel verwerven en Heer worden van Montigny in het land van Henegouwen. Voor hem moest een passende huisvrouw gezocht worden. Jan de jongste zou volgens de toenmalige familie-eer en traditie naar een geestelijk ambt moeten streven en daarom zag zijn vader hem te plaatsen in de kapittel-school te Luik.

Verder moest voor de drie dochters reeds vroeg een toekomstige bruidegom worden opgespoord en wanneer wij weten, dat in deze heel dikwijls politieke en familiale questies een rol speelden, zal ook dit niet sine cura zijn geweest.

Het bestuur van zijn landen.

Uit het jaar 1465 valt een merkwaardig feit te vermelden. Toen gaf Philips van Bourgondië als graaf van Holland en Leenheer van Altena verlof „aan zyn lieve Neve Jacob grave tot Horne” om de heerlijkheid Altena zo ver nodig met een dijk te omringen. Een paar maanden later kwam de koerier van Philips de Goede met ordonnanties, die nog grotere beslommeringen brachten over Jacobs leven.

Tot goed begrip hiervan, mag ik wel een kleine uitweiding geven. In de zestiger jaren van de 15e eeuw kunnen wij de politiek van Philips de Goede het beste karakteriseren als „Drang nach dem Osten”. - Heel het Maasdal in zijn invloedssfeer te trekken blijkt zijn bedoeling te zijn. Een jeugdige neef, Lodewijk van Bourbon, zoon zijner zuster, was door Philips' invloed tot prins-bisschop van Luik benoemd. De Brabantse ambtenaren, die deze bisschop naar het Walenland overhevelde, waren hier natuurlijk verre van welkom. De Frans-sprekende bevolking dachtte de overheersing van Bourgondië en zo van de Vlaams-sprekende gewesten, waarheen het Bourgondisch staatsapparaat zich verplaatste. In 't Luiker land groeide langzaam maar zeker de oppositie tegen de prins-bisschop en in hem tegen het Bourgondische machts-streven. - 17 Juni 1465 sloot de stad Luik een verbond met Lodewijk XI van Frankrijk tegen Bourbon en Bourgondië. Nu achtte Philips de Goede zijn tijd gekomen. Zijn militaire macht zou het pleit in zijn voordeel beslechten. Van Brussel verspreidden zijn koeriers zich over de Nederlanden om zijn bloedverwanten en vazallen op te roepen tot de heerban en de plannen van de leenheer tot uitvoering te brengen. Men zou dit gebeuren als 't omgekeerde kunnen beschouwen van wat ruim 160 jaar vroeger de Franse koning ondernam ten opzichte van de Vlaanderen. Als aanvoerders van de Bourgondische troepen worden genoemd onze Graaf Jacob van Horne - Weert, Philips van Horne - Gaesbeek en Jan van Nassau - Breda.

De Bourgondische politiek had inderdaad op 't goede paard gewed. Bij Montenaken 19 October 1465 werden de Luikenaren verslagen met het gevolg, dat zij zo spoedig mogelijk de vrede met Philips trachtten te herstellen. Merkwaardig is nu, dat onze Jacob door de overwonnenen als voorspreker werd gekozen bij de vertoornde hertog. Men kende ongetwijfeld (zo schrijft prof. Pompen in de Publications van 1904) zijn edele ziel, zijn onpartijdige geest, die niets verlangde dan de rechtvaardigheid en een wettige vrede verkoos boven de verschrikkingen van de oorlog. Daarbij meen-

de men in hem een man te zien, die grote invloed bezat aan het hof van Bourgondië. Twee maanden was het een voortdurend op en neer reizen tussen Luik en Brussel en op Kerstdag kon Jacob met zijn gezantschap te Luik de afloop der onderhandelingen bekend maken aan het volk.

Het volk was echter nog niet tot die kalmte gekomen, dat het de vredesvoorwaarden accepteren kon en moest eerst nog het machtsvertoon van Karel de Stoute in zijn nabijheid zien, voordat het de vredes-tractaten goedkeurde. De legerleiding was nu voorgoed in de handen van Charles „le téméraire”. Gedesillusionneerd in zijn edele pogingen om vrede te scheppen, echter met scherpere kijk op menselijke eerbij, sluwheid en onbetrouwbaarheid, met een voor gevoel van feller op slaan van menselijke hartstochten, van vreselijker oorlogsgruwel en afschuwelijker wraakneiging keerde Jacob met zijn gevolg, waarbij voorzeker getrouwe Weerter wapenknechten, naar het rustige Weerter land terug. Zonder twijfel zal er uitbundig „welkom” gevierd zijn, maar als hij de kasteelpoort is binnengereed, voelt hij zich een ander mens. Wanneer hij zijn kinderen aan zijn hart kan drukken en de jongsten op zijn sterke armen kan tillen, ademt hij de huiselijke vrede, die hij ginder ver zo wreed verstoren zag.

Als de avond is gevallen en de kinderen moe van het luisteren ter ruste zijn, wandelt onze Graaf naar de Aldenborgh om binnen de gewijde kloostermuren een hemelse vrede in te ademen, die hij overal zo verkillen en sterven zag - Chevalier de la paix. - Hij had 't zo graag willen zijn maar er was blijkbaar iets anders voor nodig dan ridderzwaard en maliënkolder. Na zijn ridderavonturen had St. Franciscus 't ook anders gezien. Mensenharten kunnen niet omgeploegd worden met mes en kouter - mensenharten kunnen enkel omgevormd worden door de liefde. Zo groeide er in het hart van deze man van middelbare leeftijd, die reeds zoveel van het leven en van de wereld gezien had, het verlangen, 't onstuimige verlangen, om het juiste te doen, om volledig chevalier te zijn van het H. Graf, d.w.z. om, als het moest alles wat van de wereld is te begraven en als een andere Franciscus Vrouwe Armoede te dienen en in haar de „Auctor Pacis”. Hem die van hemelse paleizen in armoede kwam en daarbij het vredeslied deed zingen door de Machten en de Krachten. - Gloria in excelsis Deo et in terra pax hominibus bonae voluntatis. - Dit verlangen liet hem niet meer los en ruim een jaar later staat hij op een vroege voorjaarsmorgen voor zijn zoon Jacob, zijn oudste. Hij kijkt hem in zijn ogen, ja 't zijn de lieve open ogen van zijn moeder, Johanna van Meurs, - hij grijpt hem bij de schouders en dan klinkt zijn besluit. Jongen jij hebt een leeftijd bereikt, waarop je vader ook eenmaal het bestuur aanvaardde, ik wens dat jij je vader hierin zult volgen en na-volgen. Je vader heeft andere plannen. Haal je broer Frederik, opdat ik hem mijn boodschap geef. Even later staat de tweede zoon Frederik voor zijn vader. Als Jacob zijn sterke hand voelt in de zijne dan horen wij het besluit. . . . Jongen maak je gereed, maak je reisklaar, jij moet voor vader een opdracht uitvoeren in Hulst - in het Noorden van de Vlaanderen. Je vader wil een chevalier worden van St. Franciscus, een ridder zonder zwaard en pantser, een ridder van Vrouwe Armoede, een oprechte chevalier de la paix.

G. HOUBEN.

S O M B E R E J A R E N

BIJDRAGE TOT DE GESCHIEDENIS VAN WEERT

IN het Jaarboek van 1951-1952 maakte ik melding van het grote besluit dat Jacob van Horne nam, nl. in te treden in de orde van de Minderbroeders, voor wie hij reeds eerder de Aldenborgh tot klooster had ingericht. Was het nu overdreven fantasie, als ik Jacob aan zijn nog zo jonge zoon Frederik de opdracht liet geven naar Hulst te reizen en daar toebereidselen te treffen voor de eventuele intrede van zijn vader? - „Jong geleerd is oud gedaan” blijkt in de adellijke kringen van toen 'n misschien wel overdreven paedagogisch richtsnoer te zijn geweest. De Maasgouw van 1943 (pag. 62-63) gaf ons echter vaste voet voor onze voorstelling van zaken. De oude rekeningen van het stadje Hulst vermelden immers, dat er op 2 April 1467 „Joncker Vrederic van Horne” was.

Is 't nu niet alleszins redelijk te veronderstellen, dat deze reis verband hield met de plannen van de graaf om daar in 't klooster te treden, waar hij volgens dezelfde chroniek in Mei van het jaar 1472 zijn professie deed? De notitie in de rekeningen luidt:

„gepr. minen Heere van Horne up den 15den dag in Meye, als hij profes deed ten Observante, 8 kannen”. De provisor van het klooster verantwoordt hiermee dus acht kannen wijn, die geschonken waren op het professiefeest van pater Jacobus „in de wereld graaf Jacob van Horne”. - In het begin van de 80er jaren blijkt pater Jacob zijn cel te hebben in de Aldenborgh op de Biest. Of hij de 70er jaren helemaal in het klooster van Hulst heeft doorgebracht is nog een open vraag. Ik meen wel te mogen veronderstellen, dat hij aanwezig is geweest bij de begrafenis van zijn schoondochter, de vrouw van zijn oudste zoon Jacob, Philippotte van Wurtemberg, in de Junimaand van 1475.

Dat hij een tijdlang in het klooster te Hulst heeft vertoefd, blijkt wel uit de chroniek van de ordesgenoot Amandus van Zierikzee, die in 1534 optekent: de graaf van Horne, die het klooster der Minderbroeders te Weert stichtte, vervolgens in de orde trad en er zijn professie deed, leefde meerdere jaren in alle eenvoud en nederigheid te midden van de broeders, terwijl hij er geenszins tegen opzag het minste werk te doen, zoals het bedelen van het brood, het wassen van keukengerei enz.

Hoe ging het intussen met de bewoners van het Weerter land? Dat er, sociaal gesproken, nog altijd groei was blijkt uit het feit, dat in 1471 het gilde van de kleermakers werd opgericht. Jacob II ging dus in de voetstappen van zijn vader verder. De graaf van Nassau en de graaf van Meurs bleven vooralsnog als voogden toezien, dat de jonge bestuurder van de uitgestrekte leengoederen geen onberaden dingen deed. Nergens vinden wij vermeld, dat onze jonge Heer geroepen werd zich te scharen onder het vaandel van Karel de Stoute, die in grote overmoed aan de overkant van de Maas van Maastricht optrok naar Roermond, Venlo en Nijmegen. De Weerter mensen zullen zich stil gehouden hebben in deze maanden van 1474, want voor een optrekkend leger was in deze jaren ook niets veilig. Al waren zij in

't land van Overmaas op Brabants' gebied, toch dreven de huurlingen „jammer over die arme schemel huysluyden”. „Sy namen hun dat sy hadden, sy vingen se, sy sloegen se, sy staecken se, sy en spaerden kyrke noch kluyse”. Toen in 1475 Karel de Stoute het avontuur tegen Neuss inzette, schrijft de chroniek van Zuid-Limburg, dat dit achterland van het front zo jammerlijk er aan toe was, dat men in Maastricht met grote waardigheid omdroeg in processie „die Noetkasse te sinte Servaes”, die op het hoogaltaar staat en waarin veel reliquieën zijn van St. Servatius en van veel andere heilige bisschoppen. De schrijver voegt erbij, dat de laatste 76 jaar de Noodkist niet buiten de kerk geweest is en in geen processie is rondgedragen. De mensen snakken naar de vrede. Het geld was duur en „quaet te krighen onder den gemeynen man”. Toen na 9 maanden vergeefse inspanning om de stad Neuss in handen te krijgen, Karel met zijn leger door Z. Limburg over Maastricht naar het Brabantse land terugkeerde, kwamen de calamiteiten van vordering, van roof en plundering verdubbeld neer op het Zuid-Limburgse land. „Syn volk inde syn ruytteren, die toghen al oem en oem duer alle landen by omtrent der Maesse, inde deden den armen huysluyden groeten schade, laest, thoern inde verdriet”.

Is 't daarom te verwonderen, dat om 's Hertogen dood in 1477 „weinig geclaecht waert”.

Helaas bracht de reactie op Karels onmenselijk optreden nieuwe spanningen teweeg, zodat er nog veel droeve jaren volgden voor het Limburgse volk, waarbij ook de Weertenaren directer betrokken werden.

„Het bericht dat Karel de Stoute bij Nancy de nederlaag had geleden en er de dood had gevonden, had - natuurlijk in bescheidener afmetingen - eenzelfde gevolg als later eens het ruchtbaar worden van Napoleons nederlaag in de volkerenslag bij Leipzig hebben zou. Alle vijanden van Bourgondië: Lodewijk XI van Frankrijk, de keizer, de Zwitsers, René van Lotharingen, de Luikenaars, de bewoners van Gelre, verder Karels onderdanen, die met zijn bestuur ontevreden waren, slaakten een zucht van verlichting en maakten zich gereed, ieder op zijn wijze, om van de veranderde situatie partij te trekken” - aldus Prof. Post in *Geschiedenis van Nederland II*, pag. 211.

Voor de geschiedenis van het Weerter land is het van belang te weten, hoe het door Karels benden zo geteisterde Luik reageerde. Lodewijk XI van Frankrijk trachtte aanstonds de Luikenaars voor zich te winnen in de komende strijd tegen Maximiliaan van Habsburg, die met de erfdochter van Karel de Stoute, Maria gehuwd was. Uitgeput van het doorstane leed en moeizaam de geleden vernielingen herstellende, zochten de Luikenaars naar rust en spraken zich uit voor de neutraliteit. Toen trachtte de „franse spin” tweedracht te zaaien onder de bevolking van het prinsbisdom en hierin slaagde hij maar al te wel. Willem van der Mark, heer van Arenberg, was hiertoe het geschikte medium.

Gewetenloos, heerszuchtig trad deze condottiere, in wie „der Wille zur Macht” immer wreder gestalte aannam, al gauw openlijk op tegen de prins-bisschop, Lodewijk van Bourbon, voor de Arenbergers een hatelijke herinnering aan de Bourgondische macht. Het contact met Lodewijk XI van Frankrijk, die hem openlijk „son ami et serviteur” noemde, bezorgde hem geldelijke steun en soldatenvolk. In de zomer van 1482 greep Willem van der Mark, bijgenaamd „de baard”, naar de

macht met geweld van wapenen. Gesteund door Franse huurlingen rukte hij op naar Luik.

Nu treedt de jongste zoon van Jacob I in de geschiedenis. Jan van Horne, de jonge proost van het kapittel van St. Lambertus, (wij zouden zeggen de provisor) gaf de bisschop als raad zich binnen de stad te verdedigen. Lodewijk van Bourbon volgde andermans advies en waagde een ongelijk gevecht op 't slagveld. „C'était une foule confuse sans ordre ni discipline” zegt de geschiedenis. De bisschop verloor slag en leven. Jan van Horne, die het vaandel van St. Lambertus droeg en van wie de croniek van Overmaas zegt: „hy beweyss sich als eyn stoute leuwe, inde hylt sich herlicke als eyn vroem prynsse in allen den storme”, werd krijgsgevangen maar kon zich al gauw vrijkopen. - Het kapittel moest nu een nieuwe bisschop kiezen. Willem van der Marck schoof zijn eigen zoon Jan als pretendent naar voren en deed hem kiezen door de kanunniken, die in Luik gebleven waren. Het grootste gedeelte van het kapittel was echter gevlucht en vergaderde te Leuven om een vrije keuze mogelijk te maken. Ongelukkig was er nog verdeeldheid onder hen. De ene groep koos Jan van Horne de andere Jacob van Croy. De paus moest nu uitspraak doen.

Intussen had Maximiliaan zich met de gang van zaken bemoeid en drong met zijn troepen in het land van Loon (nu Belgisch Limburg). De benden van de Arenbergers sloegen terug en raasden rond tussen Tongeren en Maeseyck. Gijs van den Bosch, Heer van Canne en Spauwen, was hun gevreesde aanvoerder. Van Maeseyck uit voerden zij plundertochten uit in het land van Horne en 't schijnt, dat zij de weg naar Weert ook zijn ingeslagen. Dat de Weertenaren op hun hoede waren blijkt uit de stadsrekeningen: Willem de bode werd 's nachts naar Maeseyck gestuurd, omdat „quade tidinge quamen van einigen rutern, die int lant wolden”.

Driekus Joosten werd naar 't land van Loon gezonden om iets te weten te komen over 't wapenvolk, waarmee Willem van Arenberg de Weertenaren bedreigd had en toen de „quade tidinge” maar aanhielden, moest Dries Loyen zes dagen wacht kloppen op de toren. Daarbij bleef de verkennerdienst fungeren. Immers wat de bewoners van Peer, een klein stadje in de Kempen, van de Arenbergse marodeurs hadden te lijden gehad, tarte alle beschrijving. In deze jaren treffen wij dan pater Jacobus aan in het klooster op de Biest. Plotseling wordt hij genoemd in de stadsrekeningen: „Myne Here der Postulaet (dit is Jan de candidaat-bisschop) ende myn genedige Here (dit is Jacob II) hebben gesant brieve in der nacht omme mynen alden Here (dit is Jacob I) te sinden ain mynen Jonckh. van Moersse omme dieflicke (geheime) saecken wille ende eynen waghen gehuert I dach voir X st.” Pater Jacobus reed dus per rijtuig naar zijn zwager Vincentius van Meurs om bepaalde geheime questies te bespreken. Toen pater Jacobus terugkwam, werden er twee te paard naar Vincentius van Meurs gestuurd om 't antwoord te brengen.

„als myn alde Here wieder quaem syn daer II te peerde gesant tot mijns Jonckh. genedigen van Moersse ende ain kost ende peerdehuer II¹/₂ Ryns. gld.”

De grote krijgsverrichtingen speelden zich intussen af in het grensgebied van Brabant-Loon-Luik. 9 Jan. 1483 rukte Willem van der Marck met een sterke legergroep naar Hollogne sur Geer (± 20 km ten Zuiden van St. Truyen) in de hoop de Brabanders te vernietigen. Het tegendeel was de uitslag. De Arenbergers leden een zware nederlaag en trokken zich in Luik terug. Welk een schurk Willem van

Arenberg was, blijkt wel uit 't volgende: Toen beide burgemeesters van de stad Luik hem bij zijn terugkeer kwamen opzoeken en met hem spraken over een mogelijke vrede, liet hij beide mannen voor de deur van zijn kamer neersteken. Een burgemeester uit Hoey, die met hetzelfde doel was overgekomen naar Luik, werd zonder vorm van proces op de markt onthoofd. - Maar waarom nog woorden verspild aan dit monster van wreedheid? In het voorjaar van 1483 sloeg Maximiliaan het beleg voor Hoey, waar de Lamarcken zich genesteld hadden. Na een vinnige strijd van acht dagen viel de veste en werd de vrede getekend met Maximiliaan. De familie-vete tussen de Hornes en de Lamarcken ging echter verder en putte beider financiën uit.

Intussen hadden de verschillende legaties in Rome hun werk verricht. Paus Sixtus IV bevestigde de keuze van Jan van Horne en kende hem de bisschoppelijke zetel van Luik toe. De bulle dateert van 17 December 1483. Ik durf hier de veronderstelling maken, dat het feit van Jacob's stichting van een Franciscanenklooster en van zijn intrede in de orde niet 't minste zal gewogen hebben bij het oordeel van paus Sixtus IV die, voor zijn keuze tot paus, generaal was van de Franciscanen.

Uit de stadsrekeningen van Weert blijkt, dat Jacob II in de zomer van 1483 in Weert vertoefde in gezelschap van de candidaat-bisschop Jan, die maar steeds op 's Pausen antwoord wachtte.

Op 18 Juli staat: mijnen Here den Postulaet eyn gelaech geschinct van XXXII quart, (die quart II st.)

Op de 3 Sept. staat genoteerd:

minen gened. Here (Jacob II) geschinct eyn gelaech van XLVII quart.

Te Luik kwam het bericht uit Rome aan op 20 Jan. 1484. Het zal maar heel weinig later zijn geweest, dat het bericht ook Weert bereikte, want een Weertenaar bracht de grote tijding rechtstreeks mee uit Rome.

„Als Heynken van Romen quaem ende bracht warachtige tidinge van de confirmacien”. „Als men dan hadde die guede tydinge van de confirmacien” werd het stadje geillumineerd en vierde men feest en huldigde men zonder twijfel „den alden Here” pater Jacobus.

Toen dan de nieuw gekozen bisschop van Luik, Jan van Horne, naar Weert kwam om „en familie” 't feest te vieren, gaf het stadsbestuur een royaal gelag van 81 quart, dat de ontvanger kwam te staan op 6 gld. 15 stuever.

Toen voldoende bleek, dat de nieuwe prins-bisschop de sympathie had van de prins-bisschop van Keulen, de hertog van Gulik, van Maximiliaan en van het grootste deel van de bevolking, draaide Willem van der Marck bij en werd de 21 Mei 1484 te Tongeren vrede gesloten. Dat alles niet zo direct boterde blijkt uit 't feit, dat eerst de 7e Nov. Jan van Horne zijn plechtige intocht hield in de stad Luik, vergezeld van zijn oom Vincentius van Meurs, zijn twee broers Jacob en Frederick alsook van de Lamarcken.

Voor Luik was er alleszins reden deze gebeurtenis zo luisterrijk mogelijk te vieren. Het Land van Weert leefde van verre mee en toen acht dagen later Jacob II zijn Loonse lenen bij zijn broer verhieft, meende 't stadsbestuur, dat ook dit diende gevierd te worden. Het wijngelag, dat men Jacob II en de verdere gasten bood, kwam de thesaurier te staan op acht gulden en zes stuivers.

Pater Jacobus denkt echter aan heel andere dingen. Reeds in 1481 had hij plannen

gemaakt tot stichting van een Franciscanenklooster te Luik. De moeilijke jaren hadden deze tot nog onmogelijk gemaakt. Het is prachtig te zien, hoe vlug de oude graaf met zijn vraag komt bij zijn zoon. De 15 Maart 1485 krijgt hij reeds algemene volmachten. Welk een geestelijke energie wist deze monnik te ontplooiën. In 1487 betrokken de Franciscanen-Observanten hun nieuw klooster.

Helaas duurde de vrede in het Luiker land maar kort, een verschrikkelijk onberaden daad maakte er plotseling een einde aan, joeg de hartstochten feller op dan ooit en deed de oorlogsbrand uitslaan van Weert tot aan de Franse grens. - Willem van der Marck bleef intrigreren tegen de bisschop. Deze pleegde overleg met zijn broers Jacob en Frederik en Maximiliaan. Er werd een plan beraamd om zich meester te maken van Willem van der Marck, de grote stokebrand, en hem onschadelijk te maken. Na een feestelijke samenkomst bij de abt van St. Truyden werd „de baard” in een hinderlaag gelokt, door de soldeniers van Frederik overvallen en gevangelijk naar Maastricht gevoerd. Hier werd hij in kort geding ter dood veroordeeld, vervolgens op het Vrijthof onthoofd. - De chroniekschrijver uit Z. Limburg zegt aan het slot van zijn verhaal: Dit geschiedde op een Vrijdag in 't jaar 1485; „dat den Hornschen eyne ewyghe schande waes”.

Door deze trouweloosheid en moedwillige doodslag ontstond „der alderquaetste orloch, die noch jee geweyst hadde”.

Deze daad zette de wraakzucht van heel de machtige familie der Arenbergers en hun aanhangers in lichter laaie. Gijs van Canne kwam met 1500 Duitse huurlingen te hulp en zwierf brandschattend rond door het Loonse land. De commanderie van Gruytrode en de kerk van Aldeneyck bouwde hij uit tot roversnesten, van waaruit hij zijn strooptochten richtte tegen 't land van Horne en Weert. Het schijnt dat de Hornse troepen onder leiding van Otto Schenck „ritmeyster” 't niet hebben kunnen halen tegen deze bandietenbenden. De Weertenaren moesten een brandschatting betalen van 12000 gld en twintig burgers als gijzelaars uitleveren. Het verloop van het verhaal over deze twintig gijzelaars is bijna grappig. Toen Gijs van Canne hen dreigde op te sluiten in 't kasteel van Logne, als de eerste termijn met Pasen niet betaald was, leenden deze Weerter burgers 6045 gld. bij burgers van Luik en werden op deze wijze gijzelaars van de stad Luik. Intussen bracht de stad Weert 6465 gld als eerste termijn naar het hoofdkwartier van de Arenbergers in Stockem. De gijzelaars werden later op bevel van Maximiliaan, die intussen Rooms koning was geworden, vrijgelaten. In dezelfde winter bracht Gijs van Canne zijn benden zelfs tot Eindhoven, waar hij plunderde en de kerk in brand stak. Gelukkig regeerde deze condottiere niet lang. In de Paasweek werd hij te Luik door 't woedende volk op de markt gelyocht.

Die duizenden guldens brandschatting brachten ook nog onenigheid tussen 't Weerter en 't Horner land. Horn en de omringende dorpen moesten toch zeker ook 't hunne bijdragen. Vandaar kwam echter nogal tegenstand. Weer verschijnt de oude graaf en op verlangen „zijns lieven Heere en Vaders”, betaalden Weert en Nederweert de drie eerste termijnen van 7500 Rijnse guldens, die ze gedeeltelijk tegen hoge rente moesten opnemen in den Bosch, Roermond en Venlo.

Pater Pompen brengt ons in zijn artikel in de Publications van 1904 nog een aardige bijzonderheid, geput uit de stadsrekeningen, over de invordering van deze brandschatting. Een knecht van een zekere juffrouw Vueketz, Peterke genaamd, was

voor 3¹/₂ gld. aangeslagen. Hij beweerde, dat de aanslag te hoog was en hij 13 stuivers zou betalen. Toen zijn reclames niet hielpen, nam hij zijn toevlucht tot pater Jacobus op de Biest en „ter begeerten myns alden Heere” waren de burgemeesters Claes Colen en Heyne Huyben met de 13 stuivers tevreden en betaalden uit eigen zak de 2,85 gld. bij.

Zo was pater Jacobus een toevlucht voor rijk en arm en bleef hij zijn Franciscaans ideaal nastreven: te zijn chevalier de la paix.

Tot volledig begrip van de ontwikkeling der gebeurtenissen in het bisdom Luik, moeten wij nog even terug naar 't jaar 1485. Jan van Horne had zich in Maas-tricht op de priesterwijding voorbereid en werd daar op 11 Sept. 1485 priester ge-wijd in het St. Andreas klooster van de Franciscanessen. Pas na de dood van Gijs van Canne (8 Maart 1486) kon de prins-bisschop (10 Mei 1486) naar Luik terug-keren en met het stadsbestuur overleg plegen om stilaan de vrede te winnen. Hiertoe ondervond hij de steun van de Rooms-koning Maximiliaan, die op 30 Mei 1486 o.a. de eis stelde de 20 Weertse gijzelaars vrij te laten, en hun zaak te gelegener tijd te laten beslissen op een vergadering van de Staten.

De tractatie, waarop zij zonder twijfel in Weert zijn onthaald, heeft de stadsont-vanger blijkbaar niets gekost. De rekeningen maken er ten minste geen melding van.

Voor de grafelijke familie van de Hornes ging er toen een gedenkwaardige dag aan-breken. 17 September 1486 - het feest van St. Lambertus - zou Jan van Horne zijn eerste plechtige mis vieren in de Luikse kathedraal. Dit geluk van zijn zoon wilde pater Jacobus zien en meebeleven. Nu reisde hij met de zijnen naar de stad van St. Lambertus; bij deze plechtigheid mocht de monnik gezien worden en het moet op de duizenden aanwezigen een diepe indruk gemaakt hebben, toen de vader als diaken zijn priesterzoon voorging naar het altaar en hem assisteerde. Mij dunkt, dat menige Weertenaar mee naar Luik is geweest en diep ontroerd met pater Jacobus is weergekeerd om nog lang te vertellen van wat hij daar beleefd had. De vreugde over al deze dingen duurde helaas maar kort. Rampspoedige tijdingen bereikten in de loop van 1487-88 het Weertse land. Frederik „het schild van Hene-gouwen” zoals de mensen hem daar noemden, generaal in het leger van Maximi-lian, stierf ten gevolge van een lanssteek bij krijgsverrichtingen in N. Frankrijk op 30 Dec. 1487. Het jaar erop werd bij afwezigheid van de prins-bisschop Luik overrompeld door de Arenbergers en Jacob II gevangen genomen (14 Maart 1488). Het ging erop lijken of de zaak van de Hornes totaal verloren was.

Misschien heeft de oude graaf dit alles niet meer kunnen verwerken. Op de 2e Mei 1488 stierf pater Jacobus in zijn cel op de Aldenborgh. - Als de volgende morgen de torenklok van de kloosterkerk de dood verkondigde, begrepen de Weertenaren, dat hun een vroom priester, een edele monnik, kortom een heilig man ontvallen was.

Prof. Pompen beschrijft aldus de begrafenis:

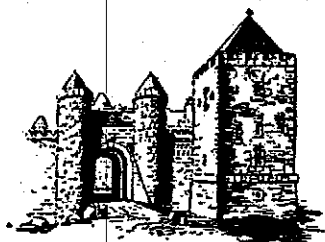
„Gekleed in een arm habijt, maar met groen en bloemen versierd, werd het lichaam, zonder lijkstaf, op de baar gelegd en zo door de vier paters ter kerke gedragen. Als de priester de oratie: „Almachtige, eeuwige God neem, terwijl op uw bevel het stof tot stof wederkeert, de ziel, Uw beeld, op in het gezelschap uwer Heiligen en Uitverkorenen”, had geëindigd, dan drukte een der paters een kus op het aan-

gezicht van den doode, bedekte het met een doek, en voorzichtig werd het lichaam neergelegd in de grafstede voor het hoogaltaar”.

Zo wachten in de kerk van de Franciscanen op de Biest, de stoffelijke resten van deze edelste aller Hornes de grote dag af van de „Parousia”. De minder-broeders blijven de stichter van hun klooster in hun herinnering trouw. Schieten de Weertenaren niet tekort in de verering van deze erflater der christelijke beschaving? Ik hoop dat, als 't eeuwfeest gevierd wordt van zijn stichting, zijn standbeeld moge staan in een, in alle opzichten, florerend Weert.

G. HOUBEN.

UIT 'T WEERTER VERLEDEN

De begrafenisplechtigheid van Jacob I, graaf van Horne, heer van Weert was ten einde. De beide burgemeesters van Weert, Claes Colen en Hein Huyben waren de laatsten, die over de ophaalbrug van de Aldenborgh (toen reeds 25 jaren Franciscaner-klooster) de Biesterweg opstapten naar de stad toe.

„Wat 'n belangstelling”, begon Colen en wees met zijn hand naar de lange stoet van mannen en vrouwen, die zich in de richting van de Hoogpoort begaf.

„Het was een schone plechtigheid”, antwoordde Huyben, maar wij zijn er een prachtige mens mee kwijt, een voorbeeldige priester en, laten wij 't ons goed bewust zijn, Colen, een grote steun. Hoeveel goeds heeft onze stad aan hem te danken, hoeveel onheil heeft hij weten te voorkomen of . . . te genezen . . .”

Huyben moest naar zijn breedgerande hoed grijpen, want over het open veld met de vijvers, de Haghe genaamd, tussen klooster en kasteel schoot de westenwind plotseling tegen hen op en joeg de regendruppels tegen hun zwarte mantels. Deze Meimorgen had maar 'n triest aanzicht. Het kon eerder een herfstmorgen zijn dan een lentemorgen. Heel de lucht was betrokken, tegen de grijze bovenlaag dreven loodkleurige regenwolken van uit de Kempen over het stadje, raakten bijna de spits van de kasteeltoren en joegen bij tussenpozen dikke regendruppels naar beneden, die plensden in het water van de vijvers en de kasteelgracht - dan dreven zij verder de Peel in. De boerenhuizen op 't Leuken met de zware groen-uitgeslagen rieten daken kropen weg tussen het prille groen van rogge en gerst. Over de stadsmuren klepte het middagklokje van de Augustinessen in de Maasstraat even later gevolgd door 't klokje in de Aldenborgh en een trompetsignaal vanuit de kasteeltoren.

Toen zij bij de kasteelbrug waren gekomen, die vanaf de Biesterweg over de brede gracht toegang verleende tot de voorburcht, waar zich de dienstafdelingen en de stallen bevonden, schoot Colen's rechterhand even van onder de mantel vandaan en wees naar de vierkante toren, die hoog uitstak boven de walmuur van de Hogesteenweg en zijn stem daalde niet veel verder dan zijn baard: „Wat zal 't hier de eerste jaren worden, de oude Vincentius van Meurs heeft wel zijn kam maar niet zijn streken verloren, het ziet er maar donker uit boven 't stenen huis van onzen Heer Jacob”.

„Inderdaad”, hernam Huyben. „Op 't moment lijkt alles somber, even somber als 't weer. Deze trieste Meimorgen brengt de ogenblikkelijke toestand treffend in beeld. Maar toch straks of morgen of daarna komt de zon, komt de zomer, komt de oogst en de drukte en de negotie. Niet versagen, Colen, niet despereren. Onze oude Heer Jacobus Franciscanus doet hierboven een goed woordje voor ons en Antonius van Padua is een bijzondere heilige van onze tijd, zei deze morgen pater Gardiaan. Ik ga straks naar de beeldsnijder om een beeld van deze heilige en als ik een zoon rijker wordt zal hij Antonius Paduanus heten. Ik werd deze morgen niet moe te luisteren naar de verhalen van pater Gardiaan over deze heilige”.

De beide burgemeesters waren intussen onder de Hoogpoort gekomen, waar zij het saluut van de poortwachter met een deftige buiging beantwoordden en kwamen op de Oelemarkt. Overal groeften in en voor de portalen van de huizen buurtbewoners te samen om bijzonderheden te horen over de plechtigheden van de begrafenis van den „alden Here”, en veronderstellingen te maken over de toekomst. „De Schepenen zullen ons wachten in 't Botteliershuis”, meende Colen, en beiden stapten vlugger door de Hoogstraat naar de grote Markt, waar het deftige logement lag.

Rond de zware eikenhouten tafels zaten hier de Schepenen met enkele notabelen uit de stad, uit Nederweert en uit het Maasland. Uit de tinnen kroezen geurde het gerstebier van Brouwer Jansen en van de tinnen borden dampte de wasem van worstjes, die de logementshoudster met een zekere zwier uit de ijzeren ketel opdiende. De burgemeesteren hingen hun hoeden en mantels aan het hertengewei naast de voordeur en namen plaats op de opengelaten zetels midden voor de tafel. Het gesprek liep eerst over de plechtigheid van de morgen, over de gasten die er waren, over de zorgelijke toestand van de grafelijke familie, en daarmee samenhangend, van het Weerter land en het Maasland, waarbij Huyben nog 'ns melding maakte van de verhalen van pater Gardiaan over de H. Antonius van Padua, de grote wonderdoener en vredestitcher. „Laten wij alvast op de goede uitslag drinken”, grolde een van de Schepenen uit Nederweert, „toen wij naar Luik moesten, opgejaagd door de piekeniers van de Arenbergers hebben wij dit lang moeten missen”, en hij klopte met de lege pint op de tafel. „Ik heb nog nooit zo'n dorst geleden”, bromde de zwaar gesnorde Teeuwen, terwijl hij naar een Breugeliaanse prent aan de muur wees.

„Het was een schone gelegenheid om de smaak te veredelen”, merkte Huyben deftig op. „Schoon gezegd. Schoon gezegd, burgemeester”, antwoordde Teeuwen, „ik heb de brouw van Jansen sindsdien beter leren waarderen”.

„De gerst heeft dit jaar vocht genoeg gehad”, merkte een statige boer van Laer op, „laten wij hopen, dat de qualiteit van Jansen's gerstenat er niet slechter op wordt”. Tussen 't daverend gelach hief hij zijn lege kroes naar de herbergierster die, met een waakzaam oog op de pruttelende ketel, bij de platte buis stond.

Op dit ogenblik klonken paardenhoeven op de kasseien van het marktpllein. Colen was al rechtgesprongen en meldde de nieuwe gasten: Geurt de Schout en ritmeester Schenck. „Zij hebben 't blijkbaar niet kunnen halen, 't weer was hun niet gunstig”. „Of ook misschien wel”, onderbrak Huyben. „Trinette zorg voor de heren. Wij zetten hier de vergadering voort”.

Colen wierp er weer tussen: „Wij zitten hier ook zeker zo veilig als in de raadszaal”. „Echter niet helemaal overeenkomende met onze digniteit”, was de terechtwijzing van Huyben.

Twee struise krijgslieden bogen het hoofd onder de voordeur, die klaarblijkelijk niet voor zulke hoge gestalten gemaakt was. Colen vatte het op als een beleefdheidsgroet en riep: „Welgekommen Heren, uw komst kan de spanning, die hier in stad en ommeland heerst, verminderen of vergroten. Gij komt als geroepen. Jammer dat gij niet aanwezig waart bij de begrafenis van den alden Heer Graaf”.

De nieuwaangekomenen waren blijkbaar weinig van zeggen. Zij bogen naar de burgemeesters en knikten tegen de anderen. Zij reikten hun druipende mantels aan

Trinette's dochter en voegden de verformfaaide hoed er bij. Hun stap was zwaar en het rapier rinkelde aan de koperen ketting van de bandelier. Hun benen gingen tot ver over de knieën schuil in de hoge rijlaarzen die boven wijd uitklapten, zilveren knopen glommen op 't nauwsluitend wambuis en de waterdruppels glinsterden in hun korte knevels. „Eerst wat warmes, Trinette”, gebod de ritmeester, terwijl hij betekenisvol naar de platte buis wees. „Want, heren, 't was een koude nacht en een lange rit. Gelukkig weet Willem de stalknecht uitstekend materiaal te leveren zowel paarden als getuig”. De Schout had zich reeds een plaats veroverd naast burgemeester Huyben en werkte met smaak een dampend eind worst naar binnen, waarna de stenen kroes een heerlijk randje schuim op zijn snorrebaard toverde. De aanwezigen waren stil van nieuwsgierigheid. „Heren”, zo begon de Schout, „wij hebben er een tijdje slecht voor gestaan. De Vlaamse burgers hebben helaas in de kaart gespeeld van de Arenbergers. Wat 'n geste om zich daar in Brugge meester te maken van de Roomse koning en deze op te sluiten in de Craenenburg. Dat was de oorzaak, dat de Arenbergers de stad Luik namen en onze jonge Heer Jacob op de vlucht naar Maastricht opvingen, en konden insluiten in de slottoren van Logne. De lucht klaart echter op. De bisschop is op 't ogenblik bij de keizer, die met een machtige armee naar de Vlaanderen oprukt om zijn zoon te bevrijden. De Franse koning, bij wie de Arenbergers om hulp klopten, was niet erg vriendelijk in zijn antwoord en de keurvorsten langs de Rijn laten ook een dreigende stem horen. De opstandigheid tegen de bisschop voelt ieder als een aanslag op de autoriteit. Jacobus van Croy is wat al te voorbarig gaan zetelen op 's bisschops zetel temidden van de kanunniken van St. Lambertus. De strijd zal tenslotte door ons gewonnen worden”.

„Als er maar geen intermezzo van gijzelaars komt”, bromde oud-burgemeester Teeuwen. „Helaas zitten de bandieten nog in Maeseijck”, mengde de ritmeester zich in 't gesprek. Wij zullen op ons qui vive moeten blijven voor deze schurken. Over Kinroy is 't voor hun paardenvolk maar 'n rit van twee uur en zij weten, dat hier nog wat te vinden is. Ik zou de burgemeester willen voorstellen de soldij wat te verhogen en nog enkele stevige knapen te ronselen. Dan kan de weg naar Tungleroy in elk geval beter beveiligd worden”. Colen loerde 'ns naar Huyben. Huyben trok even zijn wenkbrauwen op en zei plechtig: „Ritmeester, 's lands zaken gaan hier vóór alles”.

„Ik zal morgen met Colen en de stads-schrijver overleg plegen en zien wat de finantiën ons in deze kunnen permitteren. Overigens zouden wij de burgers en buitenlieden gerust een aparte hoofdelijke omslag mogen presenteren. Het is toch beter, dat wij 't vragen dan dat de Arenbergers het komen eisen met de nodige opcenten”. „Als 't maar niet allebei gebeurt”, bromde boer Driessen van Laer. „Dat beschouw ik als een belediging aan mijn adres”, stoof de ritmeester op.

„Heren”, kalmeerde Huyben, „ik stel voor de zitting op te heffen en moeder de vrouw niet langer te laten wachten”.

„Nog één pint op het welzijn van ritmeester Schenck”, riep oud-burgemeester Teeuwen en reikte reeds de Keulse kroes aan Trinette.

Huyben echter rees uit zijn stoel, Colen volgde en terwijl de anderen verder roezemoesden, verlieten de burgemeesters het Botteliershuis. De regen had opgehouden, de grijze lucht leek als verzilverd en glinsterde in de vele plassen water, waarin

kinderen pootje baadden en stukjes hout lieten drijven. Over de halve deur geleund wachtte vrouw Colen haar man. Zij groette Huyben die verder ging en toen stonden haar ogen vol vragen. „Huyben had vandaag weer 't hoge woord, ik kwam weer op de tweede plaats”, schamperde Colen. „Voor mij ben je in alle gevallen dé burgemeester”, kalmeerde Aldegonda haar man en kuste de narigheid van zijn gezicht weg.

Toen op die merkwaardige Meidag de avond gevallen was en de nachtwacht „de klok heeft negen, negen heeft de klok” door de Langstraat riep, staakte Colen bij het kaarsvlammetje het gecijfer, stak de ganzeveer in de intkoker en zei tegen Gonda, die haar breiwerk oprolde: „morgen zal Huyben zien wat ik voor stad en land waard ben. Laten wij een apart Wees-gegroetje bidden ter ere van Sint Antonius, de wonderdoener en redder van Padua”. Toen schoof hij de grendel op de voordeur, greep het blakertje en ging zijn vrouw voor naar de opkamer. . . .

De veronderstelling van de Schout scheen in de loop van de Meimaand bewaarheid te worden. 16 Mei werd de Roomse koning Maximiliaan uit de vernederende gevangenschap vrijgelaten. Door de bemiddeling van Willem van Gulik werd vrede gesloten tussen Maximiliaan en de Arenbergers op 29 Mei 1488. Een van de condities was: Maeseijck zou in de handen komen van Maximiliaan en de gevangenen aldaar zouden in vrijheid gesteld worden. Tevens werd een wapenstilstand bepaald tussen de Hornes en de Arenbergers. Deze zou duren tot 24 Juni, in de verwachting van een volledige vrede. Tot dit doel arriveerde de 21e Juni keizer Frederik te Maastricht. Helaas bleek deze verwachting ijdel te zijn. Van beide kanten begonnen opnieuw overval, plundering en brandstichting. De positie van de prinsbisschop Jan van Horne kon in de komende maanden iets gunstiger genoemd worden.

Maastricht en Hasselt begonnen hun souverain beter te steunen. De plunderingen in de omgeving van deze steden door de soldateska van de Lamarcken zullen hiertoe wel gestimuleerd hebben. Het stadsbestuur van Maastricht gaf de prinsbisschop verlof vijfhonderd man cavallerie binnen zijn muren te brengen. Met behulp van de artillerie van de stad werd het kasteel Meersenhoven bij Maastricht (eigendom van Engelbert van Nassau), waar zich een troep soldeniers van Lamarck had genesteld, vrij spoedig overmeesterd en zijn bezetting, waaronder enkele adellijke heren, gevangen genomen. Het voorstel van de prins-bisschop aan de Lamarcken gedaan om deze gevangenen uit te wisselen tegen zijn broer Jacob, die nog steeds in het „burgverlies” van Logne op water en brood teerde, werd hooghartig afgewezen.

Het „oog om oog, tand om tand” zat er wel diep in.

Op dit ogenblik begon Frankrijk, hiertoe gevraagd door de Lamarcken, weer zijn daadwerkelijke steun te geven. Een paar regimenten paardenvolk trokken in September uit Frankrijk het Luiker land binnen en verdeelden zich over de verschillende steden. Koning Karel VIII verklaarde heel het prins-bisdom onder zijn bescherming te nemen. (Wat klinken deze dingen ons reëel in de oren).

De archieven van Hasselt bewaren uit deze tijd een schone herinnering, n.l. een waarderend schrijven van Maximiliaan vanuit Antwerpen, waarin hij de inwoners van Hasselt prijzend dank zegt, dat zij geweigerd hebben het Franse bezettingsgarnizoen binnen hunne stad toe te laten.

De prins-bisschop Jan van Horne, die nu bemerkte dat er gewapenderhand geen einde kon komen aan de tyrannie van de Arenbergers, deed nu een politieke tegenzet. Ook hij stuurde een gezantschap naar de Franse koning om diens bemiddeling. Karel VIII bleek inderdaad gevoelig voor deze geste van toenadering en stuurde zijn gezant naar Luik om vredesonderhandelingen op stapel te zetten. Al gauw verspreidden zich de geruchten hiervan door 't Luiker land. De publieke opinie keerde zich nog meer naar de prins-bisschop en de Lamarcken voelden hun positie weer wankelen.

In Februari van 1489 vertrok de Franse gezant met enige afgevaardigden van Luik naar 't Franse hof.

Helaas trok de grillige historie weer 'n streep door dit pogen. Toen immers enkele Brabantse steden tegen Maximiliaan partij kozen voor zijn generaal Philips van Kleef, Heer van Ravenstijn, vergaten de Arenbergers het vredetractaat met Maximiliaan, het jaar tevoren gesloten, en complotteerden met Philips tegen de Roomse koning.

De prins-bisschop Jan van Horne bleef echter trouw aan zijn suzerain Maximiliaan. Maastricht en St. Truyden bleven in zijn macht.

Philips van Kleef belastte nu Robert de Lamarck met de opdracht zich meester te maken van Maastricht. 25 Maart 1489 trachtte deze Maastricht bij verrassing te nemen. Dit liep op een mislukking uit en de burgers bleven zo waakzaam en strijdvaardig, dat er nog drie pogingen faalden. De bisschop zelf, die zijn residentie had gevestigd in St. Truyden, zag zich daar belegerd door Philips van Kleef en de Arenbergers. Het bombardement van de stad duurde van 21 tot 24 April. De belegerden hielden echter stand, totdat Albrecht van Saksen tot ontzet aanrukte. Ook hier kunnen wij het woord van de chroniek van Overmaes aanhalen. Jan van Horne „beweis sich als een stoute leuwe en hylt sich herlicke als eyn vroem prinsse in allen den storme”.

De Weertenaren moesten in deze maanden voortdurend op hun qui vive zijn, want vanuit Maeseijck verontrustten de Arenbergers heel de omgeving. De bisschop, die zijn rug vrij wilde hebben en het land van Weert en Horne gespaard zien, trachtte met behulp van de Maastrichtenaren Maeseijck in handen te krijgen. Ofschoon de aanval, 24 Juni 1489, mislukte, kon men de bezetting voor een som geld tot de aftocht bewegen.

Op 11 Augustus vinden wij de bisschop dan weer met zijn troepen bij Tienen, waar hij Albrecht van Saksen uit de moeilijkheden kan helpen, wijl Franse troepen hem daar omsingeld hadden. Geholpen door Albrecht van Saksen stegen weer de kansen van de Hornes.

De Arenbergers speelden toen een politiek spel. Zij trachtten vrede te sluiten met Maximiliaan en zo Jan van Horne te isoleren. Dit lukte met 't gevolg, dat er in 't najaar van 1489 en in 't voorjaar van 1490 verbitterd werd gevochten tussen de twee partijen, waarbij het landvolk vooral het gelag moest betalen.

3 April 1490 rukte de prins-bisschop met zijn troepen vanuit Hasselt de Kempen in en overviel de Arenbergers bij Zonhoven. Hierbij werden vooraanstaande ridders, waarbij de schoonzoon van Willem van Arenberg, gevangen genomen en gevankelijk naar Maastricht gevoerd. Dit wapenfeit deed de vredespogingen van Maximiliaan, Karel VIII van Frankrijk, van de prins-bisschop van Keulen en de

hertog van Gulik succes oogsten. Op 10 April werd de vrede getekend te Aken. De gevangenen, waarbij Jacob II van Horne, werden tegen elkaar uitgewisseld. De gemoederen kwamen echter niet zo gemakkelijk tot kalmte. Robert van der Marck ronselde in Frankrijk weer een legertje avonturiers bij elkander, waarmee hij vooral het land van Loon teisterde.

Weert richt zich in deze tijd sterk in op z'n verdediging. De wallen en de rondelen worden in orde gebracht. De poorten en de poortgebouwen versterkt, de ophaalbruggen vernieuwd en van goed hijsmateriaal voorzien.

Het geschut, de primitieve bombarden worden opgesteld en de „artilleristen” geïnstrueerd door de kanonniers van het kasteel. Voorraden bogen en pijlen worden aangelegd. Bij de Tungelroyse beek worden versperringen opgeworpen evenals op Hushoven. Voortdurend wordt gepatrouilleerd vooral in de hei van Altweert, om een inval van Bocholt uit te voorkomen. Een spionnagedienst wordt georganiseerd, waarbij een inwoner van Hasselt, Steeken genaamd, het voornaamste informatiekantoor is. Driek Joosten is de befaamde koerier, die elke weg en wegkel kent. Tot Bergeyck, St. Huibrechts-Lille gaan de waarschuwingen aan de Weerter kooplieden, die met welgevulde geldbuidels uit Antwerpen terugkeren door de Kempen. De burgemeesters moeten voortdurend toezien, dat alles ordelijk gebeurt en er geen duurbetaalde spullen verdonkeremaand worden.

De bevolking is ervan overtuigd, dat de landsheer spoedig hulp zal sturen, als een verrassende overval maar afgeweerd kan worden.

Op 17 November 1490 moest Albert van Saksen de inwoners van Hasselt nog opwekken toch trouw te blijven aan hun prins-bisschop Jan van Horne.

Maximiliaan gaf aan Albrecht van Saksen opdracht de bisschop in zijn rechten te herstellen.

1491 werd een rampjaar voor de landen aan weerszijden van de Maas. Roof en plundering, mislukken van de oogst, duurte van levensmiddelen dreef 't landvolk tot vertwijfeling. 1 September 1491 kwam men tot een wapenstilstand, die ten slotte leidde tot een definitieve vrede. Op 29 April 1492 kwamen de Hornes en de Arenbergers tezamen bij Maastricht, waar de verzoening tot stand kwam en gevierd werd door grote feesten en tournooien.

Maximiliaan gaf aan de Lamarcken generaal pardon in Juni 1492 „il quitta, pardonna, abolit toutes leurs courses pilleries, roberies, brandschats, rançonnements, compositions, boutements de feu, forces, violences, et tous autres exploits de guerre, faits par eux en ses pays”. Op 25 Juli hield Jan van Horne zijn solemnele intocht in Luik vergezeld van heel de ridderschap en de afgevaardigden van de steden.

De Weerter bevolking veerde op en groette de zon, die zolang achter mist en wolken verborgen was.

G. HOUBEN.